

**NATOTERM, AAP-06 VA STANAG: NATO HARBIY
TERMINOLOGIYASINI STANDARTLASHTIRISH TIZIMINING
O‘ZARO BOG‘LIQLIGI VA FARQLARI**

Zayniddinova Roziya Saidakbarovna

Turk tili oqituvchisi

Annotatsiya Mazkur maqolada NATO terminologiya tizimining uch asosiy elementi — **STANAG (Standardization Agreement)**, **AAP-06 (NATO Glossary of Terms and Definitions)** hamda **NATO Term (NATO Terminology Database)**ning vazifalari, huquqiy maqomi, qo‘llanish sohasi va o‘zaro aloqalari tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida NATO Terminology Programme doirasidagi terminlarni ishlab chiqish va standartlashtirish mexanizmi o‘rganildi. Natijalar shuni ko‘rsatadiki, STANAG normativ standartni belgilaydi, AAP-06 standartlashtirilgan termin va ta’riflarni rasmiy lug‘at shaklida jamlaydi, NATOTerm esa ushbu terminlarning yagona raqamli ma’lumotlar bazasi sifatida xizmat qiladi. Ushbu uch tizimning vazifalarini aniq ajratish NATO terminologiyasini turk va o‘zbek tillariga moslashtirishda muhim nazariy asos hisoblanadi.

Kalit so‘zlar: NATO, STANAG, AAP-06, NATOTerm, terminologiya, standartlashtirish, harbiy terminlar, adaptatsiya.

Kirish. NATO faoliyatida yagona terminologiyaning mavjudligi qo‘shma operatsiyalar, harbiy boshqaruv, logistika, razvedka hamda doktrina ishlab chiqishning asosiy shartlaridan biridir. Turli davlatlarning qurolli kuchlari o‘rtasida bir xil terminning turlicha talqin qilinishi operatsion xatolarga olib kelishi mumkin. Shu sababli NATO Terminology Programme (NTP) doirasida terminlarni yaratish, tasdiqlash va ulardan foydalanishning yagona tizimi shakllantirilgan. Bu tizim uch asosiy komponentga tayangan holda ishlaydi: STANAG, AAP-06 va NATOTerm.

STANAG: NATO standartlashtirish kelishuvi. STANAG (Standardization Agreement) — NATOga a'zo davlatlar tomonidan ratifikatsiya qilinadigan normativ hujjat bo'lib, harbiy faoliyatning muayyan sohasida yagona standartlarni joriy etishni nazarda tutadi. STANAGlar terminologiya bilan cheklanmaydi; ular aloqa, logistika, qurol tizimlari, xaritalash, kodlash, tibbiyot, o'q-dorilar va boshqa ko'plab yo'nalishlarni qamrab oladi.

STANAGning asosiy maqsadi — **interoperability**, ya'ni NATO davlatlari qurolli kuchlarining o'zaro mos ishlashini ta'minlashdir.

Masalan:

- STANAG 3680 — AAP-06ni NATOning rasmiy terminologik lug'ati sifatida qabul qilgan.
- STANAG 2014 — operatsion rejalashtirish.
- STANAG 2022 — razvedka ma'lumotlarini qayta ishlash.

Demak, STANAG terminning o'zini emas, balki qanday standart qo'llanilishi kerakligini belgilovchi me'yoriy kelishuv hisoblanadi.

AAP-06: NATO terminologik lug'ati. AAP-06 (Allied Administrative Publication-06) — NATOning rasmiy "Glossary of Terms and Definitions" hujjati bo'lib, unda NATO tomonidan tasdiqlangan harbiy terminlar va ularning rasmiy ta'riflari jamlangan. AAP-06ning vazifasi doktrina va siyosat yaratish emas, balki mavjud doktrinalarni yagona terminlar orqali aniq ifodalashdir.

AAP-06 quyidagi elementlarni o'z ichiga oladi:

- termin;

- rasmiy ta'rif;
- qo'llanish sohasi;
- sinonim yoki bekor qilingan variantlar;
- ingliz va fransuz tillaridagi ekvivalentlar.

Masalan:

Joint Operation

Definition: *An operation carried out by forces of two or more services...*

Bu ta'rif barcha NATO hujjatlarida aynan bir xil mazmunda qo'llanadi.

Muhim jihati shundaki, AAP-06 barcha NATO terminlarini o'z ichiga olmaydi. Unda faqat keng qo'llaniladigan va umumittifoq darajasida zarur bo'lgan terminlar keltiriladi.

NATOTerm: NATO terminologik ma'lumotlar bazasi

NATOTerm NATO Standardization Office tomonidan yuritiladigan elektron terminologik ma'lumotlar bazasi hisoblanadi. U NATO Terminology Programme doirasida tasdiqlangan barcha amaldagi va bekor qilingan terminlarni o'z ichiga oladi.

AAP-06dan farqli ravishda NATOTerm:

- doimiy ravishda yangilanadi;
- barcha NATO terminlarini qamrab oladi;
- bekor qilingan terminlarni ham saqlaydi;
- terminlarning kelib chiqishi va holatini ko'rsatadi;
- mutaxassis ishchi guruhlar uchun asosiy ish platformasi vazifasini

bajaradi.

Shunday qilib, NATOTerm bosma lug‘at emas, balki dinamik elektron ma'lumotlar bazasi hisoblanadi.

NATOTerm, AAP-06 va STANAG o‘rtasidagi asosiy farqlar

Mezoni	STANAG	AAP-06	NATO Term
Hujjat turi	Normativ kelishuv	Rasmiy lug‘at	Elektron ma'lumotlar bazasi
Asosiy vazifa	Standartni joriy etish	Termin va ta'riflarni standartlashtirish	Terminlarni boshqarish va saqlash
Huquqiy maqomi	Ratifikatsiya qilinadi	Rasmiy nashr	Operatsion ma'lumotlar bazasi
Yangilanishi	Yangi tahrir orqali	Nashrlar orqali	Uzluksiz yangilanadi
Mazmuni	Standartlar	Termin + ta'rif	Barcha terminologik yozuvlar
Qamrovi	Barcha harbiy sohalar	Asosiy NATO terminlari	To‘liq terminologik baza

NATO terminologiyasining standartlashtirish modeli

NATO terminologiyasini yaratish quyidagi ketma-ketlik asosida amalga oshiriladi:

1. Ishchi guruh yangi terminni ishlab chiqadi.
2. Termin NATO Terminology Programme ekspertlari tomonidan ko‘rib chiqiladi.
3. Termin tasdiqlangach NATOTerm bazasiga kiritiladi.

4. Keng qo'llaniladigan terminlar AAP-06 nashriga qo'shiladi.

5. Zarurat tug'ilganda tegishli STANAG yoki doktrinal hujjatlarda ushbu terminlardan foydalanish majburiy etib belgilanadi.

Bu model NATO terminologiyasining izchil va yagona qo'llanilishini ta'minlaydi.

Muhokama

Amaliyotda ko'pincha STANAG, AAP-06 va NATOTerm bir xil tushuncha sifatida talqin qilinadi. Aslida esa ularning funksiyalari turlicha.

STANAG — "nima standartlashtirilishi kerak?" degan savolga javob beradi.

AAP-06 — "qaysi termin va qanday ta'rif qo'llanilishi kerak?" degan savolga javob beradi.

NATOTerm esa — "ushbu terminning amaldagi rasmiy yozuvi va holati qanday?" degan savolga javob beradi.

Demak, ushbu uch tizim bir-birini takrorlamaydi, balki NATO terminologiyasining yagona boshqaruv mexanizmini hosil qiladi.

Xulosa

Tahlillar quyidagi ilmiy xulosalarni chiqarishga imkon berdi:

1. STANAG NATO standartlashtirish tizimining normativ-huquqiy asosi hisoblanadi.

2. AAP-06 NATO tomonidan tasdiqlangan termin va ta'riflarning rasmiy lug'atidir.

3. NATOTerm esa NATO terminologiyasining to'liq elektron ma'lumotlar bazasi bo'lib, terminlarni boshqarishning asosiy vositasidir.

4. AAP-06 NATOTermdagi barcha yozuvlarni emas, balki umumiy foydalanish uchun tanlangan terminlarni o‘z ichiga oladi.

5. Turk va o‘zbek tillariga NATO terminlarini adaptatsiya qilishda ushbu uch manbaning vazifalarini aniq farqlash ilmiy va amaliy jihatdan muhim metodologik asos bo‘lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. North Atlantic Treaty Organization. (2021). *AAP-06: NATO Glossary of Terms and Definitions (English and French)* (Edition 2021). Brussels: NATO Standardization Office.

2. North Atlantic Treaty Organization. (2020). *AAP-47: NATO Terminology Programme Directive*. Brussels: NATO Standardization Office.

3. North Atlantic Treaty Organization. (1998, amaldagi tahrirlar bilan). *STANAG 3680: NATO Glossary of Terms and Definitions (AAP-06)*. Brussels: NATO Standardization Office.

4. North Atlantic Treaty Organization. *NATOTerm – NATO Terminology Database*. NATO Standardization Office. NATOning rasmiy terminologik ma'lumotlar bazasi.

5. North Atlantic Treaty Organization. (2023). *NATO Standardization Office (NSO): Standardization and Terminology*. Brussels: NATO.

6. International Organization for Standardization. (2022). *ISO 704: Terminology Work — Principles and Methods*. Geneva: ISO.

7. International Organization for Standardization. (2019). *ISO 1087: Terminology Work and Terminology Science — Vocabulary*. Geneva: ISO.

8. Felber, H. (1984). *Terminology Manual*. Paris: UNESCO.

9. Wüster, E. (1979). *Introduction to the General Theory of Terminology and Terminological Lexicography*. Vienna: Springer.

10. Sager, J. C. (1990). *A Practical Course in Terminology Processing*. Amsterdam: John Benjamins.
11. Temmerman, R. (2000). *Towards New Ways of Terminology Description: The Sociocognitive Approach*. Amsterdam: John Benjamins.
12. Cabré, M. T. (1999). *Terminology: Theory, Methods and Applications*. Amsterdam: John Benjamins.
13. Zülfikar, H. (1991). *Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
14. Aksan, D. (2009). *Her Yönüyle Dil: Ana Çizgileriyle Dilbilim*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
15. Korkmaz, Z. (2017). *Türkiye Türkçesi Grameri: Şekil Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
16. Dadaboyev, H. (2019). *O'zbek Terminologiyasi*. Toshkent: Akademnashr.
17. Abdurahmonov, G., & Begmatov, E. (2015). *Hozirgi o'zbek adabiy tili*. Toshkent: O'qituvchi.
18. O'zbekiston Respublikasi Mudofaa vazirligi. *Harbiy atamalar va me'yoriy hujjatlar to'plami*. Toshkent.
19. NATO Standardization Office. *Allied Administrative Publications (AAP Series)*. Brussels: NATO Standardization Office.
20. NATO Standardization Office. *NATO Terminology Programme (NTP): Principles and Procedures*. Brussels: NATO Standardization Office.

